

УДК 070:327:061.1ЄС-044.257(410)

Джумаєва В. В.

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА БРЕКЗІТУ

Метою статті є аналіз інформаційної компоненти процесу виходу Британії з ЄС: причини, умови, етапи та наслідки; висвітлення цього процесу у періодичних виданнях, газетних публікаціях, та публікаціях в Інтернеті. У статті розглянуто і проаналізовано інформаційну складову процесу виходу Великобританії з ЄС.

Ключові слова: Брекзит, інформаційна складова, ЗМІ, референдум, мас-медіа, Великобританія, Україна.

Постановка проблеми. Сполучене Королівство завжди було особливою країною в Європі завдяки своєму історичному минулому та географічному положенню, що виділяло Великобританію серед інших європейських держав. Іншими словами, завжди була Європа, і завжди була Англія, яка ніколи не була повністю європейською. Саме ці відмінності і є однією з причин найбільш масштабного дезінтеграційного процесу на території Європейського континенту [1, с. 308].

З моменту вступу Великобританії до Європейського Союзу відбувався постійний пошук оптимальної стратегії відносин Сполученого Королівства з країнами Західної Європи. Незважаючи на всі переваги розвитку інтеграції, у Великій Британії зберігалася постійна небезпека виходу з ЄС, що було закріплено у свідомості більшості британців, як ідея майбутнього проекту. Ще у січні 2013 року після початку міграційної кризи в Європі, прем'єр-міністр Великобританії Девід

Кемерон вперше підняв питання референдуму про вихід Великобританії з ЄС (Брекзїт), що допомогло би захистити Великобританію від європейських економічних проблем, та пообіцяв, що проведе такий референдум, якщо його партія отримає більшість на виборах.

У 2015 році, члени Консервативної партії та Партії незалежності Сполученого Королівства заявили, що у британців не було можливості висловитися від 1975 року (тоді було вперше винесено на загальнонаціональний референдум питання про членство країни в ЄЕС). У відповідь на ці заяви прем'єр-міністр Девід Камерон пообіцяв провести референдум, щоб «вирішити європейське питання у британській політиці», а 25 липня 2015 р. газета «Independent» з посиланням на джерела в британському уряді повідомила про те, що Д. Кемерон може призначити референдум щодо членства в Євросоюзі на червень 2016 року [1, с. 1].

Після парламентських виборів у травні 2015 року, переобраний прем'єр-міністр Сполученого Королівства Девід Камерон підтвердив прихильність до маніфесту Консервативної партії у проведенні референдуму щодо британського членства в Європейському Союзі до кінця 2017 року. Вже 10 листопада того ж року Д. Камерон повідомив голову Європейської Ради Д. Туска про вимоги Великобританії щодо проведення реформ в Союзі.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Питання Брекзїту зараз є поширеним серед дослідників та науковців, проте вітчизняна історіографія на цю тему тільки формується. В своїй статті автор спиралася на роботи І. В. Співака, який дослідив базові причини прийняття рішення Великобританією щодо виходу з ЄС та найбільш суттєві наслідки його впливу на світову економіку загалом та фінансові й товарні ринки зокрема; М. В. Пікули, що аналізує сценарії подальшого розвитку ЄС та наводить

прогнози щодо формування європейської політичної свідомості; Є. В. Попка, який дослідив передумови проведення референдуму щодо виходу Великобританії з Європейського Союзу та представив висновки щодо перспектив для України; В. В. Савона, який проаналізував Брекзїт, як прояв системної кризи моделі ліберальної демократії, виявив причини та складнощі цього процесу в умовах неспроможності політичної системи до ухвалення політичних рішень. Вагомий внесок у вивчення наслідків Брекзїту для світової економіки, впливу на світові товарні та фінансові ринки здійснили Н. Рубіні, П. Хогвуд, С. Хілл.

Метою статті є аналіз інформаційної компоненти процесу виходу Британії з ЄС: причини, умови, етапи та наслідки; висвітлення цього процесу у періодичних виданнях, газетних публікаціях, та публікаціях в Інтернеті.

Виклад основного матеріалу. Референдум щодо членства Великої Британії в ЄС пройшов у Великій Британії та Гібралтарі 23 червня 2016 року, де було винесено лише одне питання: «*Чи має Сполучене Королівство залишитися членом Європейського Союзу або вийти із Європейського Союзу?*».

Результати референдуму стали несподіваними для світової спільноти і розкололи країну і британське суспільство, струсонувши світові ринки. Прихильники Брекзїту перемогли з 17.4 мільйонами голосів (51,9%), на противагу 16.1 мільйонів голосів (48,1%), що вважали за потрібне залишитись у Союзі.

Резонансні наслідки референдуму для зовнішньої політики Великої Британії, викликали і викликають негативну реакцію як всередині країни, так і в ЄС. На погляд експертів, такі результати референдуму показали глибокі політичні й економічні суперечності в британському суспільстві, де більш забезпечені й освічені верстви спільноти, а також мешканці великих міст висловилися за збереження єдності

Європи, а покоління середнього віку – за суверенітет, за закриття кордонів, за повернення до звичайного традиційного життя [3, с. 22–23].

Перш за все варто дати характеристику тієї категорії громадян Королівства, які проголосували за перегляд відносин з ЄС. Аналіз статистики показує, що Брекзіт підтримали жителі англійської глибинки з низьким або середнім рівнем доходу, віком старше 35 років, з них понад 37% заявили, що невдоволення членством в ЄС «назріло у них давно». Партійна приналежність тих, хто проголосував: за вихід з ЄС склала 96% прихильників Партії незалежності Великобританії, 58% – Консервативної партії і тільки від 30% до 37% лейбористів. З них 66% ідентифікували себе як «більш англійці, ніж британці» [9]. Тобто, середньостатистичний прихильник виходу Великобританії з ЄС – це житель з провінції з традиційною системою цінностей.

Спробуємо розібратися, що ж саме вплинуло на такий поділ голосів? 15 квітня 2016 року в Британії офіційно почалась агітаційна кампанія перед референдумом про членство країни в ЄС. За два дні до цього виборча комісія країни призначила головних організаторів кампанії з обох сторін, які мають проводити відповідну агітацію [6].

Головним організатором кампанії за те, щоб залишитися в ЄС, стало об'єднання «Британія сильніше в Європі» (Britain Stronger in Europe). Табір їх опонентів, тобто прихильників виходу з ЄС, очолила організація «Голосуй за вихід» (Vote Leave). Обидва «головних організатора» – це об'єднання, до яких входили представники різних партій та громадських організацій. При цьому, політики з правлячої Консервативної партії виявилися по обидва боки [6].

Організацію «Голосуй за вихід» (Vote Leave) очолили політики з Консервативної партії, які були не згодні в питанні про ЄС

з лідером партії і тодішнім прем'єр-міністром. Серед ключових фігур в «Голосуй за вихід» був й її співголова Майкл Гоув – старий друг Девіда Кемерона і міністр юстиції в його уряді, а також депутат парламенту, консерватор Борис Джонсон. Джонсон йде з поста мера Лондона і, на думку британських політичних оглядачів, сподівається замінити Кемерона на посаді лідера партії [6].

В ході кампанії «Голосуй за вихід», її представники пояснювали виборцям, які позитивні наслідки може принести вихід Великобританії зі складу Євросоюзу, наприклад, велику самостійність у прийнятті стратегічних рішень [6].

«Британія сильніше в Європі» (Britain Stronger in Europe) – це багатопартійна організація, до якої ввійшли консерватори, лейбористи, та представники інших політичних сил і громадських організацій. Головою БСЄ став один з найвідоміших бізнесменів країни, колишній глава британського гіганта роздрібної торгівлі «Marks and Spencer» лорд Стюарт Роуз. В ході кампанії «Британія сильніше в Європі» було пояснено виборцям, що членство в Євросоюзі економічно вигідне та збільшить політичну вагу Британії в світі, наслідки ж виходу з ЄС непередбачувані і тому лякаючі [6].

Головною фігурою в кампанії за те, щоб Британія залишилася в ЄС, був, безперечно, прем'єр-міністр Девід Кемерон – тільки він не був у складі організацій, що офіційно займалися агітацією.

Крім Бориса Джонсона і п'яти міністрів, проти членства в ЄС і, таким чином, проти свого лідера Кемерона виступили ще близько сотні депутатів парламенту від Консервативної партії.

Кемерон був переконаний, що призначивши референдум він зніме з себе тиск опонентів та членів власної партії щодо відносин з ЄС, покладе край суперечкам, раз і назавжди «закриє

питання», вигравши референдум про вихід з ЄС. Так, він був переконаний, що виграє його і заробить таким чином політичні бали. Наступні місяці він провів, інтенсивно агітуючи проти виходу з Євросоюзу. «Вибір – у ваших руках. Але моя позиція чітка: я вірю, що Велика Британія буде більш безпечною, сильною та успішною у реформованому ЄС», – виступав Кемерон перед громадянами [7].

Схожа ситуація склалася і в головній опозиційній партії, лейбористів. Їх лідер Джеремі Корбін однозначно висловився за те, щоб Британія залишилася в ЄС. При цьому частина партії вела кампанію під вивіскою «Labor In for Britain», а частина лейбористів долучилася до табору супротивників Євросоюзу [6].

Окрім цього, на результати референдуму значний вплив мали британські ЗМІ. Хоча в Великобританії більшість мас-медіа залишаються платформою ліберальної інтелігенції з відповідною політичною орієнтацією, вони успішно сприяли поляризації населення, завдяки чому Брекзїт став можливий. Як традиційні ЗМІ, так і спільноти в соціальних мережах, що підхопили тренд, оперативно розділили підданих Сполученого Королівства на прихильників членства в ЄС і його супротивників. В інформаційний простір було запущено і успішно «розкручено» розгалуження In / Out (буквально: «в» (мається на увазі в ЄС) і «вийти» (з ЄС), а також Camp Remain / Camp Leave (команда «Залишитися» і команда «Піти») [2, с. 2].

На Youtube найбільші канали Sky News та Vice News розмістили відео, в яких британських громадян питали, як вони планують проголосувати на референдумі, причому на кадрах можна помітити безліч активістів в формах різного кольору з написами Remain та Leave, що роздають агітаційні брошури і проспекти. У такій напівігровій формі за допомогою ЗМІ правлячі кола реалізували принцип «розділяй і володарюй»,

підтримуючи асоціацію з бунтом британських синіх комерційців проти ліберально налаштованих елементів і далеких політичних еліт. Як пише британський дослідник ЗМІ М. Беррі [8], даній категорії громадян були запропоновані прості повідомлення, що укладаються в формулу «поверніть собі контроль» – похідну класичної медійної стратегії KISS (Keep it simple, stupid), тобто «Роби просто, нерозумно і примітивно», щоб домогтися підтримки у максимально широкого охоплення аудиторії. Крім того, подібне повідомлення допускає великий діапазон інтерпретацій, що також працює на його популярність. Аналогічна стратегія була використана консерваторами під час передвиборної кампанії 2015 року і довела свою успішність [2, с. 2].

Іншими словами, ЗМІ мотивували тих, хто відчуває себе «обділеними», політично пасивних громадян прийти на дільниці і нарешті визначити майбутнє Великобританії, «змусити» правлячі кола почути свій голос, сформувані «альтернативне» майбутнє. Ставка на конформне населення принесла дивіденди у вигляді підтримки Брекзїту: так, на референдумі була зафіксована висока явка тих британців, які рідко ходять на вибори. За статистикою, 7 з 10 тих, хто проголосував за вихід Королівства з ЄС звикли ставитися до виборного процесу скептично [2, с. 2].

Тепер слід виявити, які ж наслідки матиме Брекзїт для України. Вихід Великобританії з ЄС навряд чи матиме якийсь позитивний вплив на Україну, більш того, можна спрогнозувати негативні наслідки від Brexit, що будуть проявлятися двома різними способами. По-перше, Україна втратить одного зі своїх найсильніших прихильників в ЄС, оскільки активна позиція Великобританії з протидії російській агресії часто протистоїть більш поміркованій франко-німецькій позиції. Великобританія є ключовим гравцем підтримки європейських амбіцій нашої

країни протягом тривалого часу. Після виходу з ЄС рівень підтримки України в Організації, на жаль, може значно ослабнути. По-друге, є вірогідність того, що український парламент перестане бути одностайним у своїй підтримці зовнішньополітичного курсу країни на євроінтеграцію.

Таким чином, загальні політичні наслідки голосування за Брекзїт матимуть, скоріш за все, більш негативний характер для України, а не позитивний, оскільки Великобританія буде зайнята своїми внутрішніми проблемами. Крім того, ЄС буде зосереджений на вирішенні труднощів, що з'являються внаслідок виходу країни з найбільшою економікою з Європейського союзу. Україна буде, безперечно, залишатися в пріоритеті для Європи, але деякі з інтелектуальних ресурсів, фінансів і енергетики, які могли бути залучені для допомоги Україні, скоріш за все, будуть перенаправлені на інші цілі [5, с. 203].

Тим не менш, безумовно, можна знайти й позитивну сторону в поточних подіях. Україна зараз має історичну можливість запропонувати нову політику відносин з Європейським Союзом. У той час як в інших країнах наростають настрої європейського скепсису, Україна бореться за європейські цінності. Більш того, політична нерівновага всередині ЄС може призвести до пошуку цікавих нових альянсів і нетрадиційних підходів, чим Україна може сміливо скористатись. Вже сьогодні ми можемо дати нові ринки для Європейського Союзу і Великобританії, запропонувати наші власні високоякісні товари, а також забезпечити можливість припливу інвестицій. Вихід Британії з ЄС може спровокувати відтік капіталу з її країни, тому Україна повинна прагнути стати економічно привабливою для іноземних компаній, в тому числі британських [5, с. 203].

Україна має винести для себе дуже важливі уроки з референдуму, що відбувся у Великобританії. Дуже важливо засвоїти, що

якщо влада держави ігнорує внутрішні проблеми у своїй країні протягом тривалого часу, не звертаючи уваги на народне невдоволення (зниження соціальних стандартів, втрата робочих місць, міграція, підвищення тарифів або корупція), це може призвести до несподіваних і небезпечних наслідків всередині самої країни. Влада України повинна звернути увагу на проблеми окремих людей, а не просто говорити про європейські цінності і довгострокові реформи, в той же час не приймаючи будь-яких серйозних заходів у цьому відношенні [5, с. 203].

Підводячи підсумки, можна сказати, що Великобританія протягом довгого часу була критична про відношенню до ЄС, тому Брекзїт став результатом взаємодії об'єктивних та суб'єктивних факторів. Вихід Великої Британії зі складу ЄС змінює існуючі реалії міжнародних відносин ХХІ століття, та вносить суттєві корективи в зовнішню політику як Сполученого Королівства так і країн Європи. В цих умовах Великій Британії необхідно здійснити ревізію зовнішньополітичних пріоритетів та виробити чітку стратегію щодо взаємодії з окремими країнами та регіонами.

Проаналізувавши внутрішню інформаційну кампанію Брекзїту, слід зазначити, що широке висвітлення референдуму в ЗМІ поглибило поляризацію британського населення і спрацювало на збільшення прихильників виходу країни зі складу Євросоюзу. Як показав Брекзїт, мас-медіа віддали перевагу емоційним і яскравим ораторам. З точки зору впливу інформаційних технологій, Брекзїт став черговим прикладом вмілої спекуляції фактами і цифрами, успішного створення і поширення неперевіреної «вірусної інформації» за допомогою ЗМІ, що перетворилися в ефективний інструмент для маніпуляцій громадськими настроями. Приклад Брекзїту продемонстрував, як

вивести успішність подібних кампаній на новий рівень, задіявши всі види мас-медіа, за допомогою яких можна вводити в інформаційний простір певних політичних фігур, популяризувати потрібні наративи і гасла.

Список використаної літератури :

1. Барвінченко В. Брекзит: сутність та причини. Конференція ВНТУ, Інститут соціально-гуманітарних наук. 2018. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/20231> (дата звернення: 12.04.2021)
2. Жидков А. Влияние Британских СМИ на итоги референдума о членстве Великобритании в ЕС (Brexit). 2017. URL: http://domhors.ru/rus/files/arhiv_zhurnalaper/2017/7/politics/zhidkov.pdf (дата звернення: 12.04.2021)
3. Макаренко Є. А., Рижков М. М., Піпченко Н. О. Зовнішньополітичні комунікативні технології. – Київ: Центр вільної преси, 2016. 312 с.
4. Ніколаєнко С. Брекзит: причини та можливі наслідки виходу Великобританії з ЄС. *Україна і Європейський Союз: шлях до сталого розвитку*: зб. наук. ст. за матеріалами І наук. практ. конф. з європ. права, м. Харків, 24 квіт. 2018 р. – Харків, 2018. С. 307–312. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/15165> (дата звернення: 10.04.2021)
5. Попко Є. Юридичний зміст «Brexit» та його перспективи для України. *Право і суспільство*. 2016. №5(2). С. 201–204. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_5%282%29__36 (дата звернення: 10.04.2021)
6. Референдум про членство Британії в ЄС: кампанія починається. 2016. URL: https://www.bbc.com/russian/uk/2016/04/160414_uk_referendum_campaign_start (дата звернення: 10.04.2021)
7. Тихий Г. Девід Кемерон і пекло під назвою «Brexit»: Наслідки безвідповідальних рішень. УКРІНФОРМ. 22.05.2019. URL: [https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2705421-pro-ludej-](https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2705421-pro-ludej-bezvidpovidalni-risenna-ta-ihni-naslidki.html)

[bezvidpovidalni-risenna-ta-ihni-naslidki.html](http://www.ukrinform.ua/rubric-world/2705421-pro-ludej-bezvidpovidalni-risenna-ta-ihni-naslidki.html) (дата звернення: 10.04.2021)

8. Berry M. Understanding the role of the mass media in the EU Referendum. *EU Referendum Analysis 2016: Media, Voters and the Campaign* / ed. by D. Jackson, E. Thorsen, D. Wring. Poole, 2016. URL: <http://www.referendu-manalysis.eu/eu--in-the-eu-referendum> (дата звернення: 10.04.2021)
9. Lord Ashcroft Polls. *EU Referendum «How did you vote»*. 2016. 304 p. URL: <http://lordashcroftpolls.com/wp-voted-Full-tables-1.pdf> (дата звернення: 10.04.2021)

Dzhumaieva V. V. – Student of the Faculty of International Relations, Political Science and Sociology of the Odessa I. I. Mechnikov National University

Information Component of Brexit

This article is devoted to the analysis of the information component of the process of Britain's exit from the EU: causes, conditions, stages and consequences; coverage of this process in periodicals, newspaper publications, and publications on the Internet. Despite the wave of forecasts that has risen around Brexit, today we have the following result - the UK has left the European Union. The main and decisive step in this direction was the referendum of 2016, which split British society into two camps: those who voted against EU membership; and those who voted to keep the country in the EU. Analyzing Brexit's internal information campaign, it should be noted that the broad coverage of the referendum in the media deepened the polarization of the British population and worked to increase the number of supporters of the country's withdrawal from the European Union. In terms of the impact of information technology, Brexit has become another example of skillful speculation in facts and figures, the successful creation and dissemination of unverified "viral

information" through the media, which have become an effective tool for manipulating public sentiment. The example of Brexit demonstrated how to take the success of such campaigns to a new level, using all kinds of media, through which you can introduce into the information space of certain political figures, to promote the necessary narratives and slogans.

Key words: *Brexit, information component, mass media, referendum, mass media, Great Britain, Ukraine.*

*Рекомендовано до друку –
к. політ. н., ст. викл. Грабіна Г. В.*

Стаття надійшла в редакцію 15.05.21